

УДК 327

Шевчук Олександр Володимирович, 1972 р.н. Закінчив з відзнакою історичний факультет Миколаївського державного педагогічного інституту (нині університет). Викладач кафедри всесвітньої історії МДПУ. Тема наукової роботи: "Тайванська проблема та спроби її вирішення в сучасній американсько-британській історіографії 70-90-х років XX ст."

Азіатська доктрина Р. Ніксона та її вплив на реформування відносин Вашингтон-Пекін-Тайбей у висвітленні американської політології 70-80-х рр.

У статті аналізується політологічна література США 1970-1980-х років з питань зовнішньополітичної концепції адміністрації Р. Ніксона щодо реформування відносин у стратегічному трикутнику Вашингтон – Пекін – Тайбей. Особлива увага звертається на представників ліберального та консервативного напрямків американської політології

Нова сторінка у відносинах між КНР та США була пов'язана з іменем Р.М. Ніксона, його зовнішньополітичний курс знаменував перехід від політики "стримання та ізоляції" до політики "контактів і примирення" між Вашингтоном і Пекіном. Зміна політики Сполучених Штатів Америки у відношенні до Китайської Народної Республіки призвела й до виходу проблеми Тайваню на новий рівень.

В американській історіографії зазначається, що ситуація, в якій опинився Р.М. Ніксон на початку свого президентства, була досить складною. Г. Кіссінджер, характеризує положення США на світовій арені в кінці 60-х років, підкреслював: "епоха практично абсолютного домінування Америки на світовій арені підходила до кінця. Ядерна гегемонія Америки зникла, а економічному домінуванню кидали виклик динамічно розвиваючись Європа та Японія... У кінці В'єтнаму подав сигнал, що настав час переглянути роль Америки у світі країн, що розвиваються, і знайти платформу між самоусуненням і перенапругою" [1]. Г. Кіссінджер робить висновок: "Ніксон опинився в положенні керівника Америки в перехідний період від гегемонії до лідерства" [2]. У той же час Г. Кіссінджер, даючи характеристики особистим якостям Р. Ніксона, підкреслював: "Коли справа доходила до зовнішньої політики, його могутній аналітичний розум і виключна геополітична інтуїція завжди жорстко сфокусовані на забезпечення американських інтересів" [3].

Таким чином, нова ситуація, яка склалася на

міжнародній арені в кінці 60-х років викликала у зовнішньополітичній доктрині Вашингтона кардинальні зміни. Р.М. Ніксон в інтерв'ю журналу "Тайм" стверджував: "Ми повинні пам'ятати, що єдиною умовою довгих історичних періодів була рівновага сил. Якраз тоді, коли одна з націй ставала значно сильнішою свого потенційного супротивника, виникла небезпека війни. Тому я покладаюся на світ, де не тільки Сполучені Штати володіють могутністю. Я думаю, що такий світ буде і кращим, і безпечнішим, коли у нас будуть здорові і сильні Сполучені Штати, Європа, Радянський Союз, Китай, Японія, взаємно врівноважуючи один одного, не діючи один проти одного, створюючи баланс сил" [4].

Отже, цією заявою Р. Ніксон проголосив: по-перше, відхід від двополярного світу, де головну роль відігравало протистояння Вашингтона та Москви; по-друге, перехід до багатополосного світу, тобто стратегію балансу сил; по-третє, Китай визнавався однією з країн світу, яка повинна забезпечити світову безпеку.

Г. Кіссінджер, обгрунтовуючи вигідність для Сполучених Штатів Америки системи багатополосного світу, констатував: "Якщо Сполучені Штати залишаться гарантом кожної ділянки некомуністичного світу, то вони скоро виснажать свої економічні ресурси. Більш плюралістичний світ має більш фундаментальне значення для наших довгочасних інтересів" [5]. "В біполярному світі, – зазначав Г. Кіссінджер, – втрачаються півтони, виграш однієї сторони сприймається як абсолютна поразка для

другої. Здається, що кожне питання пов'язане з проблемою виживання" [6].

Виходячи з цього, багатополосна система, як зазначають американські автори, повинна була забезпечити рівновагу сил на світовій арені, і в той же час врахувати в першу чергу інтереси Сполучених Штатів Америки у зовнішній політиці.

Разом з тим політика Р. Ніксона в Азії в перші чотири роки його перебування в Білому домі була продовженням політики стримання у відношенні КНР і підтримки Тайваню. Дослідження "Секрет відомий всім" було видано влітку 1972 року і тому дає можливість проаналізувати зміни, які відбулися в азіатській політиці Вашингтона після врегулювання в'єтнамського конфлікту. Воно також дає можливість аналізу основних напрямків зовнішньополітичного курсу адміністрації Ніксона в перші чотири роки республіканської адміністрації в американській історіографії.

У третьому розділі вказаного дослідження американський вчений Дж. Дауер розглядає відносини Вашингтона з Південною Кореєю, Тайландом, Тайванем і Японією. Основний висновок, який робить Дж. Дауер, це те, що головна мета США в Азії залишилася колишньою. По-перше, це збереження "американської імперії" та "стримання КНР" [7]. По-друге, опора на ланцюги військових баз "реорганізована й модернізована, але не ліквідована" [8]. По-третє, накопичення сучасної "військової техніки, призначеної для нових форм можливої інтервенції у майбутньому" [9]. Економічна політика Вашингтона, як підкреслив Дж. Дауер, також не змінилась і направлена на те, щоб азіатські країни залишились "навічно на стадії слабозвинених країн" [10]. Таким чином, зовнішньополітичний курс Р. Ніксона в перші чотири роки його президентства залишався незмінним і фактично був продовженням курсу стримання у відношенні КНР і збереження статус-кво у відношенні проблеми Тайваню.

В американській політології відносини між КНР та США і проблема Тайваню розглядаються з точки зору забезпечення інтересів Вашингтону в Азії і створення положення, при якому б вплив Радянського Союзу в Азії зменшився до мінімуму. Р. Саттер, який в 1968-1977 роках займав посаду консультанта ЦРУ з проблем зовнішньої політики КНР, а згодом – співробітника Досліджувальної служби Бібліотеки Конгресу США, зазначає: "в широкому розумінні кожна американська адміністрація від Річарда Ніксона до Рональда Рейгана намагалась використати поліпшення

відносин з Китаєм як засіб укріплення позицій Сполучених Штатів у трикутнику США – СРСР – КНР, стабілізувати азіатські проблеми, забезпечити в Азії розстановку сил, сприятливу для Сполучених Штатів і їх союзників та друзів, і закріпити мирне і процвітаюче майбутнє для Тайваню; побудувати сприятливі економічні, культурні й інші двосторонні зв'язки і більш тісно співпрацювати з Китаєм по проблемах глобального значення" [11]. Разом з тим Р. Саттер зазначав, що поворот Р. Ніксона в політиці відносно КНР й Тайваню викликав гострі суперечки серед впливових політичних груп у держдепартаменті США, тому Р. Ніксон, а згодом і Дж. Форд "були досить чутливими" у відношенні певної недовіри до їх "китайської" політики, зміна якої була досить крутою, і намагаючись не загострювати ці тертя" [12].

Нова ситуація, яка склалася на міжнародній арені, вимагала зміни зовнішньополітичного курсу Вашингтона. Основними факторами, які призвели до зміни загального курсу зовнішньої політики, були, по-перше, втрата США ядерної гегемонії; по-друге, динамічний економічний розвиток Європи та Японії; по-третє, перенапруження сил Сполучених Штатів у їх спробах контролю кожної стратегічної важливої ділянки світу. "Виживання людства залежало від відносин між двома наддержавами, але мир у всьому світі залежав від того, чи зможе Америка провести межу між зобов'язаннями, де її власна участь обов'язкова, причому чи зможе вона виконати останнє без самозруйнування" [13], – цим, на думку Г. Кіссінджера, характеризувалась проблема переходу до нової зовнішньополітичної доктрини.

Р. Ніксон, якого Г. Кіссінджер вважав "у вищому ступені спеціалістом у міжнародних справах" [14], проголосив нову доктрину зовнішньополітичної діяльності США, яка враховувала фактори нової ситуації на міжнародній арені і при цьому була направлена на збереження стратегічних інтересів Сполучених Штатів Америки у світі.

25 липня 1969 року президент США Р. Ніксон на острові Гуам "висунув принципи, які визначали новий підхід його країни до міжнародних справ" [15].

Характеризуючи "доктрину Ніксона", Г. Кіссінджер робить висновок, що "доктрина Ніксона" в першу чергу стосувалась криз у периферійних районах світу, не прикритих офіційними оборонними союзами й які зазнають загрозу з боку будь-яких радянських

маріонеток" [16]. Разом з тим Г. Кіссінджер вказує на протиріччя, яке існувало: намагаючись створити "доктрину" для уникнення повторного конфлікту типу в'єтнамського, адміністрація Р. Ніксона розробляла таку доктрину, яка, перш за все, відносилась як раз до ситуацій, подібних в'єтнамській, тобто яких адміністрація намагалась не повторити" [17]. Американський політичний оглядач Д. Харш характеризував "доктрину Ніксона" як "гнучке керівництво до дії. Створювалося враження, що вона намагається дати можливість Сполученим Штатам зайняти позицію, відповідно до якої вони будуть втручатися або не втручатися в залежності від обставин" [18].

Таким чином, на думку американських вчених, "доктрина Ніксона" була явищем, викликаним життєвою необхідністю, і вона, в свою чергу, дала можливість США зберегти стратегічні інтереси у світі після поразки Вашингтона у війні в Індокитаї.

Новий зовнішньополітичний курс Р. Ніксона не міг не призвести до змін у відносинах між Вашингтоном та Пекіном, це, в свою чергу, ставило завдання перегляду характеру зв'язків між Вашингтоном та Тайбеєм. Американські автори констатують, що потепління стосунків між Вашингтоном та Пекіном базувалося на антирадянській основі. "Вагому частину мотивів взаємного зближення складала побоювання обох сторін Радянського Союзу. Китай виграв від зближення велику державу як інструмент проти Радянського Союзу, в той час як Сполучені Штати виграли як інструмент проти Радянського Союзу державу середнього рангу і сприяли великому переміщенню китайських військ з району Тайванської протоки до російського кордону, відзначав один з провідних американських політологів У. Оверлот" [19].

Отже, зближення Вашингтона і Пекіна призвело до послаблення напруженості навколо Тайваню та викликало створення своєрідного союзу між США та КНР на протиположному Радянському Союзу.

Р. Скалапіно вважав, що основою зближення Вашингтона і Пекіна є їх загальна стратегічна мета у Східній Азії, оскільки "обидві країни намагаються в Тихоокеанському регіоні встановити воєнно-політичну рівновагу, яка попередить можливість домінування тут будь-якої окремої держави, оскільки зараз обидві сторони не мають ні волі, ні можливості грати подібну роль. І тому в цьому пункті обидві держави зв'язали себе політикою балансу сил" [20].

Потепління між США та КНР, перші ознаки

якого з'явилися влітку в 1969 році, співпали з проголошенням доктрини Р. Ніксона 25 липня 1969 року. Нова зовнішньополітична доктрина, як вже зазначалось вище, була, на думку американських авторів, більш гнучкою і надавала держдепартаменту США можливості маневру.

"У далекій перспективі, – підкреслював Р. Ніксон, – ми повинні розуміти, що населення Китаю зараз нараховує 750 млн. чоловік, а через 20 років, можливо, буде мати мільярд. Китай може стати економічно дуже міцною державою. Він буде й ядерною наддержавою, якщо того захоче. До тих пір, поки Китай, який знаходиться в серці Азії, буде ізольований від іншого світу, створиться небажана небезпека не тільки для його сусідів, але і для решти світу" [21]. Реальним втіленням нового ставлення Вашингтона до Пекіна став візит президента США Р. Ніксона до КНР, який відбувся 21-28 лютого 1972 р.

Опитування інститутів суспільної думки показали: у вересні 1971 року співвідношенням 68% до 19% американців схвалили майбутню поїздку президента США в континентальний Китай, а напередодні візиту за цей крок виступило вже 73% опитуваних [22]. Крім того, в 1971 році на протиположному заклик 114 китаєзнавців у газеті "Нью-Йорк Таймс" про передачу місця Китаю в ООН Пекіну, тільки два вчені підписали петицію за підтримку чайкайшинських представників у цій міжнародній організації [23].

Разом з тим, як зазначав Р. Саттер, у Сполучених Штатах Америки існували протиріччя і дебати, які несприятливо впливали на китайсько-американські відносини [24], крім цього, він стверджував, що "різниця думок у Сполучених Штатах щодо політики у відношенні до Тайваню, розвитку відносин у трикутнику США – Радянський Союз – КНР, американсько-китайських економічних зв'язків та здійснення в цілому політики США у відношенні до Китаю загрожує призупинити існуюче китайсько-американське примирення" [25].

Таким чином, якщо опитування довели, що суспільна думка цілком схвально відносилась до візиту президента Р. Ніксона, то в політичних колах Вашингтону йшли гострі дискусії стосовно цієї політичної події.

Візит президента США до Пекіна та нормалізація відносин США і КНР були тісно пов'язані з проблемою визначення характеру відносин між Вашингтоном та Тайбеєм. Р. Соломон стверджував, що настав сприятливий момент для завершення процесу нормалізації між КНР і США. Вказуючи, що в центрі стоїть питання Тайваню, він вважав, що

"для китайців на карту поставлено питання суверенітету, для американців – збереження гарантій безпеки й процвітання давнього союзника" [26]. Головний висновок Р. Соломона був у тому, що ризик, пов'язаний з безпекою Тайваню в результаті нормалізації, може бути компенсований забезпеченням безпеки самих Сполучених Штатів, оскільки переважаючі положення США в стратегічному трикутнику може змінитись, якщо Пекін зробить кроки, направлені на ослаблення напруженості з Радянським Союзом" [27].

У 1972 році були видані два збірники документів, які освітлюють відносини США з Китаєм [28]. Поява цих публікацій була викликана початком процесу нормалізації американо-китайських відносин і була приурочена до візиту президента Р. Ніксона в Китай, який автори збірників розглядали як "кінець ери взаємної ворожості". В передмові до збірника документів американо-китайських відносин його автори стверджують, що в 1949 році була можливість встановити модус-вівенді між двома державами. Але обмаль часу, на думку авторів збірника, не дав можливості "розсіяти основні помилки" у відношенні до комуністичного уряду Китаю і довести прогомінданівським діячам з республіканської партії, що вимагають всебічної підтримки Чан Кайші, помилковість їх позиції [29]. Виходячи з цього, азіатська політика адміністрації Р. Ніксона була і є складовою частиною його загальної зовнішньополітичної доктрини, яка передбачала Китай як один з центрів рівноваги багатополосної системи світу. Разом з тим американські вчені вказують, що основою зближення Пекіна і Вашингтона являлась політика протистояння Радянському Союзу. Але ж зважаючи на потепління у відносинах США – КНР, однією з основних невирішених проблем між ними залишалась проблема Тайваню.

Перед від'їздом до Пекіна Р. Ніксон сказав, що "США будуть продовжувати підтримувати дипломатичні і стратегічні зобов'язання по відношенню до націоналістичного уряду на Тайвані" [30]. На одній з прес-конференцій Р. Ніксон прямо заявив, що запропонований шлях переговорів між "двома китайськими сторонами", на його думку, є абсолютно нереальним" [31].

Візит Р. Ніксона в КНР відбувся 21-28 лютого 1972 року. Проблема Тайваню займала одне з центральних місць на переговорах, що було відображено в Шанхайському комюніке, опублікованому 27 лютого. В комюніке сторони фактично підтвердили свої позиції з даної

проблеми. Китайська сторона заявила: "Питання Тайваню є найголовнішим питанням, яке перешкоджає нормалізації відносин між Китаєм і Сполученими Штатами; уряд Китайської Народної Республіки є єдиним законним урядом Китаю; Тайвань – однією з провінцій Китаю, і він вже давно повинен бути повернутий батьківщині; звільнення Тайваню є внутрішньою справою Китаю, і ніяка інша країна не має права в нього втручатися; всі озброєні сили і військові споруди Сполучених Штатів повинні бути виведені з Тайваню. Китайський уряд рішуче виступає проти будь-якої діяльності, направленої на створення "одного Китаю, одного Тайваню", "одного Китаю, двох урядів", "двох Китаїв", "незалежного Тайваню, а також на розповсюдження версій про те, що "статус Тайваню ще не визначений" [32]. Зі своєї сторони Сполучені Штати Америки пішли на деякий компроміс: 1. "Сполучені Штати розуміють, що всі китайці по обидві сторони Тайванської протоки визнають тільки один Китай, і Тайвань є частиною Китаю. Уряд Сполучених Штатів не заперечує цю позицію" [33]; 2. Вашингтон "підтвердив свою зацікавленість в мирному розв'язанні питання про Тайвань самими китайцями" [34]; 3. Крім цього, Сполучені Штати Америки "підтверджують кінцеву мету – вивести з Тайваню всі збройні сили і військові споруди Сполучених Штатів... вони будуть постійно скорочувати свої збройні сили і військові споруди на Тайвані по мірі розрядки напруженості у цьому регіоні" [35]. Таким чином, Шанхайське комюніке поставило цілий ряд запитань відносно розв'язування проблеми Тайваню, хоча Білий дім і поступився своїми позиціями з даної проблеми.

Разом з тим, як зазначав П. Тайлер у статті "Китайсько-тайванська проблема", внаслідок підписання Шанхайського комюніке "...тайванське питання перейшло з етапу війни на положення політичного відстрочення" [36]. Він вважає, що "Шанхайське комюніке не дозволило всім скласти зброю" [37].

На переговорах, які проходили в Пекіні, як зазначає Г. Кіссінджер, особливо важливим для китайської сторони було узгодити інтереси з глобальних проблем. "Як і Ніксон, вони вважали традиційні питання порядку денного справою другорядною, і перш за все їх хвилювало визначення того, чи можливо співробітництво на базі узгодження інтересів". Ось чому пізніше одним з перших зауважень Мао Цзедуна, адресованих Р. Ніксону, як сформулював його Г. Кіссінджер, було: "Маленьким питанням є Тайвань, великим

питанням є увесь світ" [38]. Характеризуючи хід переговорів, Г. Кіссінджер робить висновок, що для китайської сторони головним було "встановлення атмосфери довіри" [39]. На зустрічі Р. Ніксона з Мао Цзедунном китайський керівник не витрачав час на запевнення президента в тому, що Китай не буде застосовувати силу проти Тайваню. "Ми в даний час обходимося без нього (Тайваню) і займемося цим через сто років". Мао, не прохаючи взаємності, зробив заяву, яку Америка чекала 20 років" [40], – підкреслив Г. Кіссінджер.

Таким чином, якщо Вашингтон пішов на компроміс з питання Тайваню, то для Пекіна головним було знайти взаєпорозуміння у відносинах зі Сполученими Штатами Америки, на протипагу СРСР. Пекінські лідери, як це видно з тексту комюніке й свідчень Г. Кіссінджера, не ставили розвиток відносин з США у залежність від рішення Тайванської проблеми. Крім цього, китайська сторона не вимагала розриву Сполучених Штатів Америки з Тайванським режимом.

Головна мета Шанхайського комюніке – "виступити проти зусиль будь-якої країни або групи країн для встановлення гегемонії" [41] в районі Азії і Тихого океану. Г. Кіссінджер після закінчення переговорів підкреслював, що в комюніке "ми не мали на увазі ніяку конкретну країну" [42].

Пізніше Г. Кіссінджер визнав, що зміст Шанхайського комюніке означав, "що Китай не буде нічого робити, щоб не загострити ситуацію в Індокитаї або Кореї, що ні Китай, ні Сполучені Штати Америки не будуть співпрацювати з радянським блоком і що обидві країни будуть протистояти спробам будь-якої країни домогтись гегемонії в Азії. Оскільки єдиною країною, здатною домогтись гегемонії в Азії, був Радянський Союз, в силу вступала мовчазна домовленість союзного характеру блокувати радянський експансіонізм в Азії (за типом Антанти між Великобританією і Францією в 1904 році і між Великобританією і Росією в 1907 році)" [43].

Отже, головною причиною, завдяки якій Пекін пішов на поступки Сполученим Штатам Америки в питанні Тайваню, було намагання заручитись підтримкою Вашингтона в політичній боротьбі з СРСР.

В американській політології оцінки політики Р. Ніксона, зокрема його спроби нормалізувати відносини з КНДР, досить суперечливі. Г. Кіссінджер, який у час президентства Р. Ніксона займав посаду радника президента з питань національної безпеки, стверджував: "Шанхайське комюніке і попередня дипломатична діяльність дозволили адміністрації Ніксона створити те, що

вона називала... новою структурою збереження світу" [44]. Автори книги "Перетворюючи Азію. Нарис про використання американської могутності", головним редактором якої є Марк Селден – професор сучасної історії Китаю в університеті Джорджа Вашингтона в Сен-Луїсі, характеризуючи факти і причини різкої зміни політичної ситуації в Азії відзначають: нормалізація президентом Р. Ніксоном стосунків з Китайською Народною Республікою визначила кінцевий крах азіатської політики США, яка базувалась на принципі оточення Китаю – принципі, який протягом двох десятиліть був основою цієї політики" [45].

Р. Клоф, характеризуючи зовнішньополітичну доктрину Р. Ніксона, зазначав, що ця доктрина "представляла собою відповідь на відносно короточасові зміни у військових і політичних відносинах між країнами, а не на довготривалі тенденції у розвитку міжнародних відносин" [46]. Але Р. Клоф оцінює перехід від "біполярного" світу до багатополярного як успішний [47].

Разом з тим, зазначаючи всі недоліки, які мала зовнішньополітична доктрина Р. Ніксона, Г. Кіссінджер стверджував: "Р. Ніксон – унікальна фігура серед американських президентів ХХ століття, оскільки він виявив готовність підтримати країну, з якою у Сполучених Штатів протягом 20-ти років не було дипломатичних відносин. І це при тому, що в його адміністрації поки що не було з Китаєм абсолютно ніяких контактів, і при тому, що китайські дипломати і засоби масової інформації таврували американський "Імперіалізм" на кожному кроці" [48].

Про досить високу оцінку азіатської політики Р. Ніксона свідчить і той факт, що, на думку американських вчених, з візиту Р. Ніксона до Пекіна, в результаті якого було підписане Шанхайське комюніке, починається перший період американо-китайських відносин, який закінчується укладанням американо-китайського комюніке у серпні 1982 року. Такі хронологічні рамки пропонують автори "Політичного документа", який був підготовлений Комітетом з визначення політики у відношенні до Китаю, створений під егідою Атлантичної ради, яка готує для Білого дому і Конгресу США практичні рекомендації з зовнішньополітичних проблем. Головою Комітету був американський дипломат Ю. Алексіс Джонсон (він був послом США в Тайланді, Японії, Чехословаччині, займав посади замісника держсекретаря США і голови американської делегації на переговорах про обмеження стратегічних озброєнь).

Автори "Політичного документа" визначають, що "в перше десятиліття розвитку відносин між США і КНР обидві сторони зробили наголос на зміні стратегічного співвідношення сил, на більш тісному об'єднанні сил проти Радянського Союзу, який розглядався ними як загальна загроза" [49]. Таким чином, в 70-ті роки, як зазначається в "Політичному документі", політика контактів і примирення між КНР і США мала антирадянську основу. Однак примирення між Вашингтоном і Пекіном, яке характеризується як радикальне поліпшення американо-китайських стосунків, яке, правда, не вирішило тайванської проблеми" [50], – підкреслюють автори "Політичного документа". Окреслюючи контур курсу Сполучених Штатів Америки у відношенні до КНР, в "Політичному документі" даються практичні рекомендації щодо його здійснення. Стосовно ж проблеми Тайваню, автори "Політичного документа" фактично виступили за консервацію ситуації "двох Китаїв", обмежившись загальним побажанням, щоб ця проблема була вирішена мирним шляхом "китайцями по обидві сторони проливу", і порадили уряду США уникати захоплення тієї чи іншої сторони на прийняття "сепаратного рішення" і домагатись "невикористання сили" [51]. Така позиція зазнала критики з боку найбільш консервативних учасників проекту. Останні вимагали більш явного вираження симпатій по відношенню до Тайбею і виступили за надання йому підтримки, в тому числі шляхом поставок зброї. Дж. Гейнер заявив у цьому зв'язку, що "тільки забезпечивши собі безпеку і впевненість, Тайбей зможе діяти ефективно і на рівній основі з Пекіном" [52]. Отже, незважаючи на "потепління" відносин між Пекіном і Вашингтоном, проблема Тайваню фактично залишалась у законсервованому стані, що знайшло своє відображення в "Політичному документі".

Р. Саттер, аналізуючи політику Р. Ніксона і Дж. Форда, приходять до висновку, що адміністрації обох президентів у своїй політиці відносно Китаю "зробили наголос на загальних стратегічних інтересах США і Китаю, спрямованих на міжнародну гегемонію СРСР, і виступили за більш тісні контакти Вашингтона з Пекіном, але не пішли за рядом обставин внутрішньополітичного характеру на суттєву зміну "формальних дипломатичних" і оборонних зв'язків з Тайванем" [53].

Потепління стосунків між США та КНР не вирішило проблеми Тайваню, але такий хід подій був несподіваним для Тайбею. Політичний оглядач

Дж. Андерсон писав: "Стара вісь Вашингтон – Тайбей здавалась як ніколи міцною, і поворот на 180 градусів у політиці Р. Ніксона залишив Чан Кайші особисто ображеним: генералісімум, за словами деяких обізнаних осіб, вважав, що він зраджений "старим товаришем" [54].

Висновки

1) Зовнішньополітична доктрина Р. Ніксона, як підкреслюють американські автори, була викликана до життя новими стратегічно важливими факторами.

2) Доктрина передбачала перехід від біполярного світу до багатопольярного, такого, який був би значно безпечнішим, але й забезпечив би збереження стратегічних інтересів Вашингтона на світовій політичній арені.

3) Візит Р. Ніксона до КНР в американській політології характеризується в основному позитивно; основою зближення було намагання протидіяти СРСР на Далекому Сході, що знайшло своє відображення в Шанхайському комюніке.

4) Незважаючи на поліпшення відносин між КНР та США, тайванська проблема залишилась невирішеною й була основною причиною протиріччя в американо-китайських відносинах.

Література

1. Киссинджер Генри. Дипломатия. – М., 1997. – С. 639.
2. Киссинджер Генри. Дипломатия. – М., 1997. – С. 639.
3. Киссинджер Генри. Дипломатия. – М., 1997. – С. 640.
4. Time. – 1972. – 3 january.
5. Kissinger H. American Foreign policy. – N.Y., 1969. – P. 74.
6. Ibid. – P. 56.
7. The Kissinger-Nixon. Doctrine in Asia / Ed. by Virginia Brodine and Mark Selden. – New York; San Francisco; London: Harper and Row, Publishers, 1972. – P. 134-135.
8. Ibid. – P. 134.
9. Ibid. – P. 135.
10. Ibid. – P. 195.
11. Sutter Robert G. The China Quandary: Domestic Determinants of U.S. China Policy. 1972 – 1982. – Boulder (Col.), 1983. – P. 9.
12. Ibidem.
13. Киссинджер Генри. Дипломатия. – М., 1997. – С. 642.
14. Киссинджер Генри. Дипломатия. – М., 1997. – С. 613.
15. Киссинджер Генри. Дипломатия. – М., 1997. – С. 642.
16. Киссинджер Генри. Дипломатия. – М., 1997. – С. 644.
17. Киссинджер Генри. Дипломатия. – М., 1997. – С. 644.
18. The Christian Science Monitor. – 1970. – 31.VIII.
19. Overholt William H. President Nixon trip to China and its can sequences // Asian Survey. – 1973. – Vol. XIII – № 7. – P. 109.
20. Scalapino Robert A. China and the balance of power // Foreign Affairs. – 1974. – January. – P. 371.
21. Readeris Digest. – 1972. – Febr. – P. 62.
22. Washington post. – 1971. – 20 sept.; 1972. – 23 febr.
23. New York Times. 14.VI.,24.X.1971Sino
24. Sutter Robert G. Op. Cit. – P. 9.
25. Ibid. – P. 10.
26. Solomon R.Thinking Through the China Problem // Foreign Affairs. – 1972. – №2. – P. 352.
27. Ibid. – P. 340-341.
28. The Foreign Relations of People's Republic China / Ed. By W. Chai. – N.Y., 1972; Sino-American relations 1949-1971 / Document and untroduced by R. Mac Farguhar. – N.Y., 1972.
29. Sino-American relations 1949-1971 / Documenned and Introduced by R. Vfc Farguhar. – N.Y., 1972. – P. 59.
30. Facts on File. – N.Y., 1972. – P. 135.
31. Department of States Bulletin. – 1971. – 7. V. – P. 632-633.
32. The President Trip to China. – N.Y., 1972. – P. 52-54.
33. Ibidem.
34. Ibidem.
35. Ibidem.
36. New York Times. – 1996. – 11.11
37. Ibidem.
38. Киссинджер Генри. Дипломатия. – М., 1997. – С. 660.
39. Киссинджер Генри. Дипломатия. – М., 1997. – С. 661.
40. Киссинджер Генри. Дипломатия. – М., 1997. – С. 661.
41. The President Trip to China. – N.Y., 1972. – P. 53.
42. New York Times. – 1972. – 28 febr.
43. Киссинджер Генри. Дипломатия. – М., 1997. – С. 662.
44. Киссинджер Генри. Дипломатия. – М., 1997. – С. 662.
45. Remaking Asia. Essy on tye American Uses of Power / Ed. by Mark Selden. – N.Y., 1974. – P. 9.
46. Clogh R.East Asisn and U.S.Security. – Washington, 1975. – P. 2.
47. Ibidem.
48. Киссинджер Генри. Дипломатия. – М., 1997. – С. 658.
49. China Policy for the next Decade % Report of the Atlantic Council's Committee on China Policy / O. Alexis Gohnson Chairman; George R. Paskard, Kappouter; Alfreid D. Wilhelm, jr.Project Director with Foreword by Kennath Rush. – Boston, 1984. – P. 5.
50. Ibid. – P. 15.
51. China Policy for the next Decade... – P. 46.
52. Ibidem.
53. Sutter Robert G. Op. Cit. – P. 19-20.
54. New York Times. – 1972. – 31.01.